

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Черчик Л. М. д. е. н.,
Стащук О. В. к. е. н.,
Коленда Н. В. к. е. н.,
Черчик А. О. аспірант

Україна, м. Луцьк, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5667

ARTICLE INFO

Received 02 April 2018
Accepted 01 May 2018
Published 01 June 2018

KEYWORDS

financial security,
risk management,
factors of financial security,
threats,
approaches to identification

© 2018 The Authors.

ABSTRACT

The article deals with the essence of financial security and the place of risk management in ensuring the necessary state of financial security of economic entities. The relationship between the concepts of risk and the threat to the financial security of business structures and the peculiarities of their interaction is shown. The essence of the system of financial risk-management is determined on the basis of system, institutional, process and functional approaches. Formulated principles, functions, objects, tasks of financial risk management as an instrument for achieving financial security of enterprises. The basic methods of risk assessment of business structures in the system of their financial security have been identified. Depending on the levels of implementation of financial risk management, strategic, tactical, operational risk management can be identified.

Вступ. Фінансово-господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана із широким спектром ризиків та загроз, котрі породжуються як зовнішнім, так і внутрішнім середовищем. Такі чинники спричиняють виникнення ризиків у фінансовій безпеці підприємницьких структур, управління якими дозволяє регулювати міру їх впливу на ефективність функціонування підприємств. Вплив таких ризикоутворюючих чинників легко виміряти в конкретному періоді часу, однак, дуже важко в динаміці, позаяк невідомо, коли саме відбуватиметься перехід від однієї стадії економічного розвитку до іншої, або коли настануть умови, що частково чи кардинально змінять орієнтири глобального співробітництва, економіко-правового та соціального поля функціонування акціонерних товариств або ж їх власну фінансову політику.

Саме невідомість породжує ризики та є підґрунтям їхньої генерації в умовах ринку, обумовлюючи позитивні й негативні фінансові ефекти для господарюючого суб'єкта через вплив відповідних факторів. Тому необхідно удосконалити механізм моніторингу, аналізу та протидії ризикам у короткостроковому і довгостроковому періоді з урахуванням невідомості внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання, тобто впливу ендогенних та екзогенних ризикоутворюючих факторів з використанням інструментів ризик-менеджменту.

Вирішення проблематики управління ризиками на підприємствах є предметом дослідження к зарубіжних, так і вітчизняних науковців, а саме: Я.В. Белінська, І.О. Бланк, А.О. Єпіфанов, О.А. Зоріна, Є.П. Картузов, Л.А. Костирко, В.А. Ліпкан, А.В. Некрасов, К.В. Орехова, Н.А. Піменов Ю.С. Скакальський, та інші.

Результати дослідження. Принагідно відзначимо, що повністю знівелювати дію ризиків неможливо й не потрібно, а основним завданням як стратегії, так і тактики управління ризиками акціонерних товариств, з одного боку, є мінімізація їх негативного впливу з метою протидії загрозам фінансової безпеки, а з іншого – використання ризиків задля примноження домінант фінансової безпеки досліджуваних господарюючих суб'єктів.

Наукова література переважно не розмежовує поняття “ризики” та “загрози”, паралельно використовуючи їх навіть в плані синонімічного заміщення сутності одного й того самого явища,

котра зводиться до негативного впливу на фінансову безпеку господарюючого суб'єкта та котру можна означити як небезпеку. Це пов'язано із тим, що дані поняття близькі за змістом.

Частково погоджуючись із вченими, котрі наголошують на тому, що ризик є первинною категорією щодо загрози і випливає з неї [3, с. 118], та, підтримуючи позицію тих, котрі вважають поняття “загрози” ширшим за поняття “ризик” [4, с. 12], вважаємо, що між ними існує причинно-наслідковий зв'язок.

Проте, якщо загроза означає погіршення стану фінансової безпеки підприємства, що вимірюється певними індикаторами, то ризик завжди носить ймовірнісний характер і виміряти його значно складніше. Разом з тим, сама по собі загроза є підґрунтям для ризику або ймовірності понесення підприємством втрат чи недоотриманням планованого доходу, що проявляється в зниженні рівня рентабельності господарюючого суб'єкта та в кінцевому підсумку його банкрутством. Таким чином, взаємозв'язок загрози і ризику можна схематично відобразити так (рис. 1):

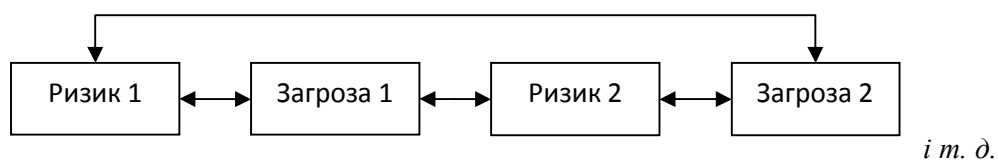

Рис. 1. Взаємодія категорій “ризик” і “загроза”

Примітка: Складено автором

З нашої точки зору, сам ризик є поняттям метафізичним й означити його можна лише вербально семантичним висвітленням змісту, а кількісно оцінити – дуже важко. Натомість важливо виміряти сферу його дії та міру впливу на фінансову безпеку акціонерних товариств, результатом чого є виявлення й систематизація або її загроз або домінант. Тобто ризик може мати не лише негативний вплив на фінансову безпеку акціонерних товариств, що проявляється у її загрозах, а й позитивний, результат впливу котрого трансформується у домінанти.

З метою виявлення ризикоутворюючих чинників та пошуку способів та інструментів нівелювання їх негативного впливу, доцільно скористатися системою управління фінансовими ризиками. Система фінансового ризик-менеджменту – відкрита, отже є вхід (чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, які ідентифіковані як фінансові ризики) та вихід – отримані результати, управлінські рішення щодо подолання негативної фінансової ситуації.

Для визначення сутності системи фінансового ризик-менеджменту використано такі конкретнонаукові підходи: системний, інституційний, процесний та функціональний [1].

З позиції інституційного підходу фінансовий ризик-менеджмент – це сукупність підходів, методів, важелів та прийомів, які дають змогу прогнозувати можливість настання несприятливих подій та ситуацій, обґрунтувати заходи щодо запобігання або уникнення ризику неефективних витрат або втрат фінансових ресурсів підприємства. Основними інструментами фінансового ризик-менеджменту є фінансова стратегія, фінансова політика, тактика, планування, прийоми, методи та засоби їх реалізації.

З позиції процесного підходу, фінансовий ризик-менеджмент – це сукупність дій, націлених на фінансове забезпечення таких умов діяльності підприємства, які дозволяють реалізувати поставлені цілі розвитку і отримати очікувані результати, мінімізувавши витрати та передбачивши можливі втрати у процесі управління. Як процес фінансовий ризик-менеджмент включає такі етапи: формування попередньої концепції розвитку підприємства, аналіз стратегічного середовища, прогнозування зміни основних його чинників, діагностику ймовірності банкрутства, обґрунтування блоку фінансових цілей та фінансової стратегії як такої, що підтримує загальнокорпоративну стратегію розвитку підприємства, фінансове планування, фінансовий контроль.

Кожен напрям у менеджменті найчастіше трактується з позиції функціонального підходу з акцентуванням на його особливостях і націленості на певний об'єкт управління. Так і фінансовий ризик-менеджмент можна розглядати як специфічний вид діяльності, спрямованим на запобігання або пом'якшення впливу негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на результати діяльності підприємства.

Це визначення доцільно взяти за основу і при використанні системного підходу до тлумачення цього складного поняття, а саме: фінансовий ризик-менеджмент – це сукупність взаємопов'язаних елементів системи управління ризиками, які формують єдине ціле, і

направлені на управління фінансовими відносинами та потоками з метою запобігання чи зниження негативних впливів на результати діяльності підприємства. Зазначеними елементами є суб'єкт та об'єкт системи фінансового ризик-менеджменту, предмет, з приводу якого суб'єкт впливає на об'єкт, інструменти та ресурси, які при цьому використовуються.

Формування методологічних основ фінансового ризик-менеджменту передбачає встановлення підходів, принципів, мети, завдань і цілей, формування, визначення етапів та їх послідовності в процесі здійснення, створення відповідної організаційної структури; вибір методів та інструментів, розробку технології управління.

Принципами фінансового ризик-менеджменту є:

- принцип інформаційної узгодженості й узгодженості цілей;
- системності та комплексності;
- доцільності та наукової обґрунтованості;
- адекватності;
- економічності;
- ефективності; превентивності [2].

Метою фінансового ризик-менеджменту є ідентифікація, оцінка та нейтралізація впливу ризиків на формування доходів та фінансування видатків підприємства.

Об'єкти управління – доходи та видатки підприємства. Управління ними передбачає урахування можливості їх змін під дією ризиків. Суб'єктами системи фінансового ризик-менеджменту є керівники відповідних підрозділів, рівень топ-менеджменту підприємства, на яких покладається функція прийняття управлінських рішень.

Як процес фінансовий ризик-менеджмент включає такі етапи:

- формування попередньої концепції розвитку підприємства;
- аналіз стратегічного середовища;
- прогнозування зміни основних його чинників;
- діагностику ймовірності банкрутства;
- обґрунтування блоку фінансових цілей та фінансової стратегії як такої, що підтримує

загальнокорпоративну стратегію розвитку підприємства;

- фінансове планування;
- фінансовий контроль.

Основними інструментами фінансового ризик-менеджменту є фінансова стратегія, фінансова політика, тактика, планування, прийоми, методи та засоби їх реалізації.

Основні завданням фінансового ризик-менеджменту:

- виявлення всіх можливих чинників, які можуть негативно впливати на фінансову сферу підприємства;
- ідентифікацію тих чинників, які здатні справляти найбільший вплив;
- вибір методів оцінювання ризику, аналізування результатів;
- постановку цілей, обґрунтування та вибір стратегії;
- формування системи реальних фінансових показників на стадіях складання, розгляду та затвердження фінансового плану та бюджету підприємства;
- вибір та обґрунтування методів управління ризиком, планування заходів щодо нейтралізації ризику;
- ресурсне забезпечення реалізації планів;
- моніторинг та контроль;
- аналіз та оцінювання результатів реалізації обраної стратегії та її корегування в разі необхідності [2].

Залежно від рівнів реалізації фінансового ризик-менеджменту можна виокремити стратегічне, тактичне, оперативне управління ризиками.

Водночас, система управління фінансовими ризиками підприємства повинна використовувати певний набір підходів до оцінювання рівня впливу ризикоутворюючих чинників на стан фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Зокрема, основними з них є: 1) ті, за якими оцінюється вплив певних чинників (окремих доходів, витрат) на кінцевий результат – прибуток, чистий дохід, ринкову вартість суб'єкта господарювання тощо й визначається його рівень в конкретному періоді; 2) ті, за якими здійснюється прогнозування на коротку й середню перспективу і чинників, і фінансових результатів на основі даних за певний попередній проміжок часу; 3) ті, за якими здійснюється комплексна оцінка ризиків, з виокремленням

формалізованих і неформалізованих їх видів. Крім того, в економічній літературі є широкий перелік своєрідних класифікацій методів оцінки ризиків [5].

Висновки. Отже, в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання важливе місце відіграє ризик-менеджмент. Така система дозволяє завчасно виявити ризики та загрози, обрати метод оцінювання впливу кожного із видів фінансових ризиків на результати фінансово-господарської діяльності підприємницьких структур, а також розробити заходи щодо мінімізації впливу таких ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орехова К. В. Критичний аналіз підходів до визначення поняття «фінансовий ризик підприємства» / К. В. Орехова, Л. М. Кметик // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – №1 (10). – С. 69 – 74.
2. Некрасов А. В. Управління фінансовими ризиками в Україні в сучасних умовах / А. В. Некрасова, В. М. Пастухов // Економічний простір. – 2011. – Вип. 16 (125). – С. 112 – 121.
3. Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9 (135). – С. 115-124.
4. Ризики і загрози фінансовій безпеці сектору державних фінансів та шляхи їх подолання : монографія / О. С. Білоусова, В. І. Гаркавенко, А. І. Даниленко та ін. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. – 308 с.
5. Зоріна О.А. Методи аналізу фінансових ризиків / О.А. Зоріна // Міжнародний збірник наукових праць. – 2014. - № 2 (20). – С. 221-229.
6. Левченко М. О. Оцінка рівня фінансового ризику машинобудівних підприємств / М. О. Левченко // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 3. – С. 169-174.